

ӨОЖ 94 (574)
DOI 10.56525/VQQU5968

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КӨШІ-ҚОН ҚАТЫНАСТАРЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АУЕШОВА Б.Т.
Ш.Есенов атындағы Каспий
технологиялар және инжиниринг университеті
Ақтау, Қазақстан
E-mail: bagdat.auyeshova@yu.edu.kz

Аңдатпа. Бұл мақалада үкіметтің белгілі бір бөлігіне құқықтық әсер ететін барлық қоғамдық қатынастар қарастырылады. Көші-қон саласы құқықтық реттеу тетігінің даму заңдылықтары мен тенденцияларын - қоғамның иммиграциялық жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін құқықтық қатынастарды, сондай-ақ иммиграциялық саясат пен мемлекеттік органдардың қауіпсіздігін талдау.

Бұл мақалада мемлекеттік басқарудың теориялық және практикалық мәселелері көрсетілген және иммиграциялық қатынастардың құқықтық ережелері көрсетілген. Қазіргі уақытта барлық елдер қандай да бір жолмен иммиграциялық мәселелерге тап болады. Әлемдегі көші-қон ағыны белсенді өсуге ауысады. Иммиграцияға қарсы құқықтарды қамтамасыз етудің өзекті мәселелерінің бірі иммиграциялық қатынастарды реттеуді жетілдіру болып табылады. Автордың пікірінше, иммиграциялық қатынастар проблемаларын жаһандық адамзат проблемаларына жатқызуға болады.

Бұл мақалада Қазақстан Республикасындағы көші-қон жағдайына шолу берілген. Республика транзит пен көші-қонның ірі орталығына айналады деген қорытынды жасалады. Иммиграциялық саясатқа байланысты ішкі мәселелер, демографиялық теңгерімсіздіктер, еңбек өнімділігінің теңгерімсіздігі және заңсыз иммиграцияның өсуі әр түрлі болады. Диаспоралар мен бірлестіктердің қалыптасуы шетелдік деректерді қолдана отырып этникалық және басқа да ерекшеліктерге байланысты өзгереді.

Түйінді сөздер: көші-қон, заңсыз көші-қон, еңбек мигранттары, көші-қон халықтың белсенділігі, сын-тегеуріндер мен қауіптер.

Кіріспе. Заңнамалық даму тұтастай алғанда ел өмірінің барлық салалары үшін, негізінен Қазақстан Республикасының жыл сайынғы жолдауларында көрсетілген бағыттарда басымдықтарды айқындайтын мемлекеттік саясат стратегиясын іске асырады. Соңғы жылдары Қазақстан Республикасын құқықтық реттеудің жаңа саласын – көші-қон қатынастарын реттеуді қалыптастыру жанданды.

Сонымен қатар, заң шығару жұмысының сапасы әлі де елеулі кемшіліктерден зардап шегетінін атап өткен жөн, олардың бастысы қолданыстағы заңнаманың тұрақсыздығы болып табылады. Ережелерге енгізілген кейбір өзгерістер мен толықтырулар көбінесе олқылықтарды жойып қана қоймайды, сонымен қатар қайшылықтарды ішінара күшейтеді. Бұл проблема толығымен иммиграция саласындағы құқықтық реттеуді жетілдірумен байланысты. Көші-қон процесінің қалай жұмыс істейтініне, олардың қозғалыс векторын қалай қабылдайтынына елдің саяси тұрақтылығы мен аумақтық тұтастығы ғана емес, Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуы да байланысты.

Қазақстан Республикасының көші-қон саясатының стратегиялық бағыты бүкіл халықты шоғырландыруға және елдің орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуына жәрдемдесуге бағытталған. Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының тұрақтылығы көбінесе оның еңбек ресурстарына деген қажеттілігін

қанағаттандыруға байланысты. Қазақстан Республикасының мемлекеттік көші-қон саясаты елдің орнықты әлеуметтік-экономикалық және демографиялық дамуын қамтамасыз ету үшін көші-қон процестерін тиімді басқаруды қамтамасыз етеді. Иммиграциялық саясатты жетілдірудің негізі иммиграциялық процестерді тиімді мемлекеттік бақылау және шетелден келген иммигранттар мен Қазақстан азаматтарының құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету болуға тиіс. Алайда, заңсыз көші-қон проблемаларын кешенді шешуге, көші-қон процестерін тиімді басқаруға, оның ішінде елдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық және демографиялық дамуын қамтамасыз етуге бағытталған кешенді мемлекеттік көші-қон саясаты әлі әзірленбеген. Бұдан басқа, институционалдық мемлекеттік көші-қонды басқарудың тиімді жүйесі жасалмаған.

Қазақстан Президентінің "Қазақстан Стратегиясы-2050-мемлекеттің жаңа саяси ғасыры" атты Қазақстан халқына жолдауында көші-қон қатынастарын құқықтық реттеу қажеттілігі және көші-қон процестерінің Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге әсері атап өтілді.[1]

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті. Назарбаев: "Күн сайын жаһандық ауқымдағы жағдай шиеленісе түсуде-демографиялық теңгерімсіздік. Жаһандық тенденциялар-адамзаттың қартаюуы 40 жастан кейін алпыстан асқан адамдардың саны 15-тен аз болады. Көптеген елдерде еңбек өнімділігінің төмендігі және адамзаттың қартаюуы еңбек нарығында сөзсіз қиындықтар туғызады, әсіресе еңбек ресурстарының жетіспеушілігінен. Өсіп келе жатқан демографиялық теңгерімсіздік көші-қонның жаңа толқындарын тудырады және бүкіл әлемдегі әлеуметтік шиеленісті күшейтеді. Қазақстанда біз заңсыз еңбек мигранттарын жергілікті еңбек нарығы тұрақтанатын елдің белгілі бір аймақтарына көшуге мәжбүр ететін қысымға тап боламыз. Біз сондай-ақ жақын арада шетелге еңбек көші-қонына тап болуымыз мүмкін екенін түсінуіміз керек".

Сонымен қатар, "Қазақстан - 2050" стратегиясына сәйкес, жұмыссыздықтың өсуіне, тұрғын үй, азық-түлік бағасының өсуіне, сондай-ақ осы мекемелерге, сондай-ақ Қазақстан азаматтарының денсаулық сақтау, білім беру және әлеуметтік қорғау қызметтеріне жүктеменің артуына байланысты проблемаларға байланысты Қазақстан азаматтарының әлеуметтік мәртебесінің нашарлауы байқалады халық.иммигранттар көп елде мұның бәрі ұлтаралық қатынастар саласындағы шиеленістің өсуіне және этникалық қақтығыстардың пайда болуына ықпал етеді. Мұндай жағдайларда Қазақстан Республикасының Мемлекеттік иммиграциялық саясатының тұжырымдамасын әзірлеу және қабылдау қажеттілігі туындады, сондықтан жекелеген өңірлерде, оның ішінде заңсыз иммиграцияға қарсы күрес жөніндегі мемлекеттік бағдарламаларды құру орынды. Тұжырымдамада иммиграцияны құқықтық реттеуді жетілдіру жөніндегі іс-қимыл жоспары болуға тиіс.

Қазақстан 2017-2021 жылдарға арналған көші-қон саясатының жаңа тұжырымдамасын қабылдады.[2]

Бұл тұжырымдаманың негізгі мақсаттары теңгерімді демографиялық келісімге қол жеткізу, елдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін жұмыс күшін құру болып табылады. Мақсаттарға қол жеткізу үшін мынадай негізгі тәсілдер таңдалуы тиіс: шетелдік жұмыс күшін іріктеу мен пайдаланудың арнайы тетіктерін әзірлеу; ішкі көші-қонды ынталандыру және халықтың ұтқырлығын сақтау; шетелде тұратын этникалық қазақтардың Қазақстан Республикасына қоныс аударуы үшін жағдайлар мен ынталандырулар жасау, олардың бейімделуіне және интеграциялануына жәрдемдесу; заңсыз көші-қонға қарсы күрес.

Мигрант жұмысшылардың құқықтық мәртебесін жақсарту олардың құқықтары мен міндеттеріне байланысты құқықтық нормалардағы қайшылықтарды жоюды, сондай-ақ кейде шетелдік жұмысшылардың жағдайын едәуір нашарлататын салдары болуы мүмкін құқықтық белгісіздікті жоюды талап етеді. Шетелдік азаматтар мен азаматтығы жоқ адамдар үшін кейбір әкімшілік процедуралардың артықшылықтары мен күрделілігімен қатар, бірқатар процедуралар, керісінше, толық тұжырымдалмаған немесе дұрыс реттелмеген. Сарапшылар

қолданыстағы заңнама иммиграциялық қатынастарды реттеу саласындағы толықтықты талап етпейтінін, иммиграциялық процестердің динамикасын әрдайым көрсете бермейтінін және көбінесе құқық қорғау органдарының қажеттіліктеріне жауап бермейтінін атап өтті. Көші-қон саласындағы заңдар негізінен көші-қон саласында болып жатқан процестерді сапалы статистикалық есепке алудың, талдаудың және болжаудың болмауына байланысты хаотикалық түрде қалыптасады. Бұл иммиграцияны басқару саласындағы жағдайдың өзгеруіне, жаңа сын-қатерлер мен қауіптерге тез жауап беруге, алдын алу шараларының кешенді жүйесін құруға мүмкіндік бермейді.

Нақтылау дәрежесі бойынша ол шет елдердің құқықтық қатынастарының осы саласын заңнамалық реттеудің қолда бар тәжірибесінен әлі де артта қалып отыр, халықаралық стандарттарға толық сәйкес келмейді.

Материалдар мен зерттеу әдістері. Көші-қон саласындағы заңдылықтарды зерделеу кезінде ғылыми тәжірибені жинақтауға және проблема туындағаннан кейін оны зерттеуге баса назар аударылады, оның барысында мәселе негізінен қарастырылады, оның теориялық және әдіснамалық негіздері анықталады. Еңбек иммиграциясының құқықтық ережелеріне қатысты мәселелер ерекше маңызды. Бұл интеграциялық процестерді күшейту және Қазақстан Республикасы қатысатын ірі экономикалық блоктарды құру жөніндегі қазіргі заманғы Жаһандық саясат контекстінде ерекше маңызға ие. Бұл сұрақтарды белгілі қазақ ғалымы Т. Абайделдинов өз мақаласында талқылады.

Зерттеу нәтижелері. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасындағы көші-қон мәртебесі мынадай ерекшеліктермен сипатталады:

Біріншіден, республика ірі көлік және иммиграциялық орталыққа айналуға. Мұндай жағдай объективті, өйткені Қазақстан Еуразияның орталығында, Қытай мен Ресей сияқты ірі көршілерге жақын орналасқан. Қытай мен Еуропаны байланыстыратын барлық көлік байланыстары Қазақстан арқылы өтеді.

Осы Заңның ережелері азаматтардың Қазақстан Республикасына визасыз кіруі туралы келісімдер жасалған шет мемлекеттердің азаматтарын жұмыспен қамтуды қамтамасыз етуде көптеген артықшылықтарға ие. Заң сонымен қатар визаны талап етпейтін тәртіппен Қазақстан Республикасына келетін шетелдік азаматтардың жұмысқа рұқсат алу рәсімін жеңілдетті. Қазіргі уақытта мұндай лицензияны алу үшін шетелдік азаматқа тиісті өтініш, жеке куәлік, Қазақстан Республикасына кіру белгісі бар көші-қон картасы және мемлекеттік салықтарды төлеу туралы түбіртек талап етілмейді. Қазақстан Республикасының аумақтық органдары он күн ішінде жұмысқа рұқсат беруге міндетті және шетелдік бұл құжаттарды ұсынбаған жағдайларды қоспағанда, бас тартуға жол берілмейді.

Жұмыс берушілер Қазақстан Республикасына келетін шетелдік азаматтарды визаны талап етпейтін және шетелдік жұмыскерлерді тартуға және пайдалануға рұқсатсыз жұмысқа рұқсат алатындай етіп тартуға және пайдалануға құқылы.

"Халықтың көші-қоны туралы" Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі N 477-IV Заңы [3] елге көшіп келудің жаңа құқықтық категориялары, мақсаттары, қағидаттары мен процестері туралы қажетті ақпаратты жинаудың, қорытудың, бекітудің, пайдаланудың және сақтаудың құқықтық тетіктерінің мазмұнын қамтиды. Бұл құқықтық категориялар мемлекеттік иммиграциялық саясатты әзірлеу және жүзеге асыру, заңсыз иммиграциямен және басқа да заңсыз құбылыстармен күресу арқылы иммиграциялық тіркеу процесінде адам құқықтарын қамтамасыз етуге арналған. Заңда шетел азаматтарын Қазақстан Республикасының аумағындағы көші - қон мәртебесіне қарай тіркеудің икемді көші-қон модельдері көзделген-тұрғылықты жері бойынша ресми тіркеу немесе тұрғылықты жері бойынша тіркеу; олар үшін шетел азаматтарын жыл сайын қайта тіркеу процесі, сондай-ақ бұрынғы тұрғылықты жері бойынша тіркеу мен тіркеудің әкімшілік рәсімдері барынша жеңілдетілген. Айт кету керек, елге жыл сайын орта есеппен 110 мыңнан астам адам келеді.

Алайда, рецессия 2012 жылдан бастау, әсіресе 2015-2016 жылдары қайта басталды.

Мәселен, 2015 жылы елден 30 мың адам – ғасыр, 2016 жылы–33 мыңға жуық, ал 2017 жылы 6 айында - 15 мың адам кетті, оның 10,8 мыңы орыстар болды.

Айта кету керек, Қазақстандықтар Ресейге жиі барады. Содан кейін Германия, Беларусь, Өзбекстан және АҚШ түруғақоныс аударады.

Есепке алу расымын жеңілдету онның азаматтарының санына көбейтуге үмітті берді. Мұндай сандар әлі болған жоқ. ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің азаматтары үшін жұмысқа рұқсат алу рәсімін оңайлату да осындай нәтижелер берді. Бүгінде олар өз бетінше жұмыс істеуге және жұмысқа орналасуға рұқсат алуға құқылы. Сондықтан заңды түрде жұмыс істейтін шетелдіктердің саны едәуір өсті. Өткен жылмен салыстырғанда жұмысқа берілген рұқсаттар саны 4 есеге жуық өсті. Тиісінше, Заңды, оның ішінде әлеуметтік жағынан қорғалған еңбек мигранттарының саны артты. Заңды құқықтық мәртебеге ие болу процедурасын оңтайландыру Ресейдегі демографиялық жағдайға оң әсер етті.

Атап айтқанда, шетел азаматтары жұмысқа қарсы күрес алғаннан кейін жұмыс берушімен бердайым еңбек шартарын (келісімдерін) жасай бермейді, бұл оларға салық төлеуден ауылына тыныштық бересі. Осылайша, заңсызмиграцияның төленбеген салықтары мен кедендік баждар түрікті залалы жылына шамамен 200 миллиард рубль құрайды. заңды иммигранттардың қатысуымен айтарлықтай ақшаға фактілері бар.[4]

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының көші-қон қызметі шетелдіктерге 520 мыңға жуық жұмыс істеуге рұқсат берді. Тек 160 мың адам жұмыс берушіден осы шетелдіктердің жұмысқа орналасқаны немесе тиісті жұмыс берушімен еңбек қатынастарын жасағаны туралы хабарлама алды. Алматы аумағында жұмыс істеуге рұқсат алған 360 мың шетелдік жұмысшы жұмысқа орналаспаған.

Қазақстанда жұмыс істейтін шетелдік жұмысшылардың арасында еңбек қызметін заңсыз жүзеге асыратын адамдардың үлесі жоғары, бұл олардың еңбек және әлеуметтік құқықтарының бұзылуына әкеледі, кейде қатаң түрде. Заңсыз мигранттар басқа мемлекеттің жағдайына түсіп, айтарлықтай әлеуметтік-тұрмыстық, психологиялық және құқықтық қиындықтарға тап болады және жоғары криминогендік тәуекелдің нақты тобын құрайды. Бұл ұлттық еңбек нарығына қауіп төндіреді және көлеңкелі экономикаға ықпал етеді.

Сонымен қатар, қазіргі уақытта экономиканың жекелеген салаларында біліктілігі төмен шетелдік жұмысшылардың, атап айтқанда орман өнеркәсібіндегі еңбекті жаппай пайдалануға жол берілмейді, нәтижесінде ормандарды молықтыру үшін орман екпелерін сақтамай, ресейлік орман ресурстарын жыртықш пайдалану орын алады. Ағаш кесу, тасымалдау және бөлшек сауда жүйесі этникалық диаспоралар құрған жекелеген компанияларға көбірек шоғырлануда. Мұндай қызметтен алынған кірістер шетелге немесе заңсыз жаппай көші-қонды қаржыландыруға жұмсалады.

Мамандардың пікірінше, көші-қон саласындағы мұндай жағдайдың негізгі себебі квотаны айқындаудың тиімсіз тетігі болып табылады. Еңбек ресурстарының оңтайлы тепе-теңдігін сақтау және Қазақстан Республикасының азаматтарының құрылысына басым тәртіппен жәрдемдесу үшін шетелдік азаматтардың кәсібіне, мамандығына, біліктілігіне, шыққан еліне және еңбек нарығының аймақтық ерекшеліктерін ескере отырып, басқа экономикалық және әлеуметтік өлшемдерге байланысты квоталауды қолдану тәжірибесін жалғастыру қажет.

Үшіншіден, демографиялық теңгерімсіздік күшейеді. "Ағымдағы үрдістерді сақтау жағдайында Қазақстанның оңтүстік өңірлерінің халқы 2050 жылға қарай 5,2 млн адамға ұлғаяды, ал олардағы қоныстану тығыздығы солтүстік облыстардағы көрсеткіштерден төрт есе артық болады. Ресми деректер бойынша, бүгінгі таңда оңтүстік өңірлерде, Алматы қаласын есептемегенде, халықтың 38% - ы тұрады, ал олардың жалпы өңірлік өнімдегі үлесі 17% - ы ғана құрайды. Салыстыру үшін, солтүстік аймақтарда халықтың 29% - ы жалпы аймақтық өнімнің 25% құрайды". Бұл деректер "International and legal aspects of citizenship on the basis of analysis of the legisla - tion in Kazakhstan and Great Britain" мақаласында көрсетілген.

Сарапшылардың пікірінше, егер 2026 жылға қарай туу мен өмір сүру ұзақтығының өсуі орын алса, Қазақстан халқы небәрі 137 миллион адамға дейін азаяды. Бірақ егер қазіргі жағымсыз үрдіс жалғаса берсе, ол 125 миллион адамға дейін қысқарып, еліміздің ұлттық қауіпсіздігі мен аумақтық тұтастығына қауіп төндіруі мүмкін. Бұл проблема Қазақстанның экономикалық өсуінің маңызды бөлігіне айналады.

Қазақстанға жыл сайын 2 миллионнан астам шетелдік азаматтар мен азаматтығы жоқ адамдар түрлі мақсаттармен келеді. Елдің саяси тұрақтылығы мен аумақтық тұтастығы, оның әлеуметтік-экономикалық дамуы, ұлттық және геосаяси жобаларды іске асыру, Қазақстанның жаһандық еңбек бөлінісіне қатысуы көші-қон процесі қандай екеніне, қозғалыс векторы қалай қабылданатынына байланысты.

Бұл ауысу уақытына байланысты. Мысалы, Қазақстанда көктемде көші-қон ағыны артады. Ресейге республика аумағынан келетін мигранттардың саны артып келеді. Күзде көші-қон да өсті. Әдетте, Ресейден, негізінен Өзбекстаннан келген мигранттар үйлеріне қайтады. "Ішкі істер министрлігінің мәліметінше, Қазақстанға жыл сайын келетін шетелдіктердің саны 5 миллионнан асады, білім алу, жұмыс істеу және емделу үшін Қазақстанда 2,5 миллионға жуық адам тұрады, Республика арқылы 3 миллион адам өтеді", - деді ол.

Шетелдік жұмыс күшін заңсыз пайдалану елдерден капиталды әкетуге және сәйкесінше шетелдік жұмысшыларды пайдаланғаны үшін алынған кірістер, бюджеттен тыс әлеуметтік қорларға салық төлемеу түріндегі мемлекеттік қаржылық шығыстар түріндегі жиынтық ішкі сұранысты алуға ықпал етеді.

Бұл ретте заңды немесе қылмыстық қызметті қаржыландыру үшін пайдаланылатын қаржы ресурстарының едәуір санының күмәнді айналымы байқалады. Осы тұрғыда иммиграциялық саясатты жетілдіру туралы айтатын болсақ, заңсыз иммиграцияның Ресей қоғамының өмірінің әртүрлі аспектілеріне теріс әсерін ескеру қажет. Оларды жоймай, елдегі экономикалық және демографиялық жағдайды жақсарту тұрғысынан заңды еңбек көші-қонын енгізуден күтілетін оң нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес. Сондықтан жаңа иммиграциялық саясатты әзірлеу қажет.

Көші-қон ағындарының құрылымы мен сапалық құрамын мемлекеттің стратегиялық қажеттіліктеріне сәйкес келтіру мақсатында қатынастардың осы саласын реттейтін заңнамалық ережелердің маңызды бөлігі қабылданды. Алайда, көші-қон көп жағдайда өздігінен және бақыланбайды. Осы тұрғыда заңнама саласындағы мемлекеттік көші-қон саясатының негізгі мақсаты шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың, оның ішінде кәсіпкерлік қызметтің Қазақстан Республикасының аумағына келу, кету және болу тәртібін жетілдіру болып табылады.

Қазақстан Республикасындағы көші-қон процестерін ұйымдастырушылық-құқықтық реттеуді жетілдіре отырып, Ресей мәдениеті мен ұлттық дәстүрлерімізді құрметтейтін білікті иммигранттардың, білімді және заңға бағынатын адамдардың елге кіруін ынталандыру қажет. Жұмыс күшінің көші-қоны жаһандану жағдайында халықаралық бәсекелестікке тап болған компаниялар мен экономика секторларының тұрақты дамуын қамтамасыз етудің маңызды факторы болып табылады. Заңды иммиграция мүмкіндіктері жеткіліксіз болған кезде, заңсыз иммиграция шетелдік жұмысшы үшін жалғыз нұсқа болады.

Қазақ ғалымы О. Табылдиеваның мақаласында көші-қон процестері XX ғасырда көпұлтты халықта Қазақстанның этнографиясын дамытуда ерекше және шешуші рөл атқарды. Бұл халықтың жалпы өсуі табиғи қоныс аудару және көші-қон процестерімен тікелей байланысты екенін көрсетеді [5].

Қорытынды. Сонымен қатар, мамандар ақпараттық жүйені шетелдік азаматтарға Қазақстан Республикасының заңды болу және еңбек қызметін жүзеге асыру үшін қажетті құжаттарды рәсімдеуді жеңілдету құралы ретінде қарастырады.

Осылайша, көші-қон саласындағы жаңа заңнаманы қолдану нәтижесінде көші-қон ағындарының ашықтығы артып, мемлекет көші-қон процестерін неғұрлым икемді реттеуге арналған құралдар алды.

Қазақстан Республикасының президенті құқық қорғау жүйесінің тиімділігін арттыру мәселелеріне арналған басшыларының үйлестіру кеңесінде қылмыспен сәтті күресудің маңызды шарты нормативтік база болып қала беретінін атап өтті.

Қазақстан Республикасына заңсыз көшіп келу, кез келген ауқымды құбылыс сияқты, белгілі бір себептердің салдары болып табылады. Салдармен күресуге емес, себептерді жоюға баса назар аудару керек. Міндеттерді кешенді шешу Қазақстан Республикасының қылмыстық, әкімшілік, еңбек және көші-қон заңнамасы саласындағы қолданыстағы заңнамасына бірқатар өзгерістер енгізуді талап етеді.

Біздің ойымызша, біліктілігі жоқ шетелдік жұмыс күшінің, оның ішінде заңсыз жұмыс күшінің ағынын азайту үшін оны ресейлік шаруашылық жүргізуші субъектілер үшін экономикалық және заңды түрде тиімсіз ететін механизмнің тиімділігін арттыру қажет.

Сонымен қатар, мемлекеттің тұтастығы, қауіпсіздігі және экономикалық дамуы үшін шетелдік еңбек мигранттарын тартудың құқықтық және ұйымдастырушылық жүйелерін жетілдіру, экономикалық, әлеуметтік, саяси және басқа аспектілерді ескере отырып, мигранттарды тартудың нақты тетігін құру қажет.

Сонымен бірге, Қазақстан Республикасының Үкіметі қолданыстағы квоталар туралы заңнаманың мәселелерін сақтауға және шетелдік азаматтар мен азаматтығы жоқ адамдардың уақытша тұруын бақылауға тиіс.

Еңбек нарығын арзан біліктілігі жоқ жұмыс күшінен және әлемдік еңбек нарығындағы табысты бәсекелестіктен қорғау үшін жұмыс сапасын жақсарту, жалақының тиісті деңгейін қамтамасыз ету, жұмысшылардың еңбек құқықтарын қорғау және әлеуметтік инфрақұрылымды құру қажет. Мемлекеттің жұмысында және қазіргі құқықтық жүйеде көші-қон қатынастарын реттеу сияқты жаңа бағыт анықталуы мүмкін. Осыған байланысты мемлекеттің жұмыс істеуінің жаңа тетігін - көші-қон және көші-қон құқығының жаңа күрделі саласын құру туралы мәселе көтерілуі мүмкін.

Біз келесі әлеуметтік қатынастарды иммиграциялық заңдармен реттеуге болады деп санаймыз. Бұл адамның қозғалыс еркіндігіне қатысты негізгі құқықтары; иммигранттардың құқықтары мен міндеттері; иммиграция мен көші-қонды бақылайтын мемлекеттік органдар мен басқарушы органдардың өкілеттіктері; еңбек көші-қоны мәселелері; иммигранттардың заңды жауапкершілігі мәселелері. Заңнамалық реттеу рәсімі маңызды. Сондай-ақ Қазақстан Республикасының Көші-қон заңы қабылдануы мүмкін.

Заң ғылымы тұрғысынан дамыған елдердің көші-қон қатынастарын реттеудегі, әсіресе заңсыз көші-қонға қарсы күрестегі тәжірибесін зерделеу қажет

ӘДЕБИЕТТЕР

[1]. Назарбаев Н.А. Послание Президента РК народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050» – Новый политический курс состоявшегося государства». 14 декабря 2012. – Алматы, 2012. – 34 с.

[2]. Концепция миграционной политики Республики Казахстан на 2017-2021 гг. Одобрена постановлением Правительства Республики Казахстан 5 сентября 2000 года // Источник: <https://khabar.kz/ru/news/obshchestvo/item/88499-kontseptsiya-mi>

[3]. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі № 477-IV Халықтың көші-қоны туралы Заңы. <https://adilet.zan.kz>

[4]. Королев А. Миграция в Казахстане: меры контроля и результаты // 2017. – 16 ноября <https://365info.kz/2017/11/migratsiya-v-kazahstane-mery-kontrolya-i-rezultaty>

[5]. Табылдиева О.Д. Көші-қон үрдісінің Маңғыстау өңірі демографиялық жағдайына әсері. // Yessenov science journal №1 (39)-2021.

REFERENCES

- [1]. Nazarbayev N. A. address of the president of the Republic of Kazakhstan to the people of Kazakhstan "strategy "Kazakhstan-2050" – a new political course of the state". 14 December 2012. - Almaty, 2012 – - 34 hours
- [2]. The concept of migration policy of the Republic of Kazakhstan for 2017-2021 GG. The government of the Republic of Kazakhstan was approved on September 5, 2000 / / Eastochnik: <https://khabar.kz/ru/news/obshchestvo/item/88499-kontseptsiya-mi-gratsionnoj-politiki-na-2017-2021-gody-razrabatyvaetsya-v-Kazakhstan>
- [3]. Law of the Republic of Kazakhstan dated July 22, 2011 No. 477-IV on Population migration. <https://adilet.zan.kz/k>
- [4]. Korolev A. migration to Kazakhstan: measures of control and Results / / 2017. - November 16 <https://365info.kz/2017/11/migratsiya-v-kazahstane-mery-kontrolya-i-rezultaty>
- [5]. Tabydieva O. D. the impact of the migration process on the demographic situation of the Mangystau region.// Yessenov science journal №1 (39)-2021.

Ауешова Багдат Тлектесовна

*Каспийский университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова
г. Актау, Казахстан*

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МИГРАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация. В этой статье рассматриваются все общественные отношения, которые оказывают правовое влияние со стороны правительства. Анализ закономерностей и тенденций развития механизма правового регулирования миграции - правовых отношений, обеспечивающих функционирование миграционной системы общества, а также направления миграционной политики и безопасности органов государственной власти.

В этой статье объясняются теоретические и практические проблемы государства и проводится различие между правовыми положениями иммиграционных отношений. В настоящее время все страны сталкиваются с миграционными проблемами в той или иной форме. Миграционный поток в мире смещается в сторону активного роста. Актуальной проблемой обеспечения антииммиграционных прав является совершенствование регулирования иммиграционных отношений. По мнению автора, проблемы миграционных отношений могут быть связаны с глобальными проблемами человечества.

В этой статье представлен обзор миграционной ситуации в Республике Казахстан. Делается вывод о том, что республика станет крупным центром транзита и миграции. Из-за миграционной политики меняются внутренние трудности, демографический дисбаланс, дисбаланс производительности труда и рост нелегальной иммиграции. Формирование диаспор и ассоциаций с использованием внешних данных отличается от этнических и других характеристик.

Ключевые слова: миграция, нелегальная миграция, трудовые мигранты, миграция активность населения, вызовы и угрозы

Auyeshova Bagdat Tlectesovna

Sh. Yessenov Caspian state university of technology and engineering, Aktau, Kazakhstan

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF MIGRATION RELATIONS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract. The article examines the totality of public relations that have a legal impact on the part of the state. The analysis of patterns and trends in the development of the mechanism of legal regulation of migration of legal relations that ensure the functioning of the migration system of society, as well as the directions of migration policy and security of public authorities.

This article reveals the theoretical and practical problems of the state, and differentiates the legal regulation of migration relations. Currently, all countries, one way or another, face migration

problems. Migration flows around the world are changing in the direction of an active increase. One of the urgent issues is ensuring the rights of the fight against migration, improving the migration regulation of relations. According to the author, the problems of migration relations can be attributed to the problems of global humanity.

The article presents a general description of the migration situation in the Republic of Kazakhstan. It is concluded that the Republic will become a major transit and migration hub. According to the migration policy, internal challenges, demographic imbalances, an imbalance in labor productivity, as well as the growth of illegal migration are differentiated. With the use of foreign information, the formation of diasporas and associations on an ethnic and other basis is differentiated.

Keywords: migration, illegal migration, labor migrants, migration, population activity, challenges and threats